

Багай Н. О. Екологізація аграрного законодавства України: суть і напрями.

Стаття присвячена з'ясуванню поняття та суті екологізації аграрного законодавства України. Автором проаналізовано значення екологізації аграрного законодавства як концептуальної засади його розвитку. Визначено основні напрями екологізації аграрного законодавства України в сучасний період.

Ключові слова: екологічні вимоги, аграрне законодавство, екологізація законодавства, екологізація сільськогосподарського виробництва, екологізація аграрного законодавства.

Багай Н. О. Экологизация аграрного законодательства Украины: суть и направления.

Статья посвящена определению понятия и сущности экологизации аграрного законодательства Украины. Автором проанализировано значение экологизации аграрного законодательства как концептуальной основы его развития. Определены основные направления экологизации аграрного законодательства Украины в современный период.

Ключевые слова: экологические требования, аграрное законодательство, экологизация законодательства, экологизация сельскохозяйственного производства, экологизация аграрного законодательства.

Bagaj N.O. Ecologization Of Agrarian Legislation Of Ukraine: Essence And Directions.

The article is devoted elucidating of concept and essence of ecologizations of agrarian legislation of Ukraine. An author is analyse the value of ecologization of agrarian legislation as conceptual principles of its development. It is determined basic directions of ecologization of agrarian legislation of Ukraine in a modern period.

Keywords: ecological requirements, agrarian legislation, ecologization of legislation, ecologization of agricultural production, ecologization of agrarian legislation.

Берлач Н. А.

Концепції розвитку законодавчого регулювання органічного виробництва в АПК: порівняльно-правовий аналіз

УДК 338.436.33

Розвиток АПК нашої держави постав водночас перед великою можливістю та вимогою. Йдеться про органічне сільське господарство, що засноване на повному виключенні з виробничого циклу синтетичних добрив, хімікатів, гербіцидів, ГМ-компонентів та інтенсивного обробітку ґрунту.

Можливість полягає у значній перспективі розвитку, що обіцяє це ринок, адже за даними Міжнародної федерації сільськогосподарського органічного руху (IFOAM) з 2002 по 2007 рр. обсяг світового ринку продукції органічного сільського господарства зріс з 26 до майже 47 млрд. доларів США. Причому, близько половини всього цього ринку припадає на країни Європи, з якими Україна має досить близькі торгівельні відносини.

Крім того, виходячи з високих темпів погіршення стану навколишнього природного середовища, експерти прогнозують довготривалий ріст даного сектору ринку продовольства, адже сьогоднішня частка "органічних" продуктів харчування на загально-європейському ринку не перевищує й 1%.

Не стоїть осторонь трансформаційних процесів й Україна – у 2007 році в нашій було зареєстровано 60 сертифікованих виробників органічної продукції, що здійснювали свою діяльність на 260 тис. гектарів [1]. Разом з тим, для дійсно масштабного розвитку

в цьому напрямку, органічне сільське господарство потребує чіткої позиції держави щодо майбутнього даної сфери аграрного виробництва.

Вимога, а точніше – ціла система вимог, обумовлена невідповідністю інфраструктури українського АПК до європейського рівня якості. Та найбільшою проблемою в цьому напрямі є той факт, що система нормативно-правових актів, які безпосередньо відносяться до державного управління у сферах сертифікації, виробництва, переробки, перевезення, маркування й реалізації органічної сільськогосподарської продукції є невпорядкованою, закріпленою в різних законодавчих актах та такою, що містить значну кількість прогалин. Крім того, до сьогодні не обґрунтована подальша концепція розвитку системи законодавства і не зазначено, що регулюватиме суспільні відносини у даній сфері.

Виходячи із зазначеного, **актуальність** даної статті полягає в необхідності визначення єдиного визначального задуму, основної ідеї і системи поглядів та принципів щодо процесу належного законодавчого закріплення процесу функціонування органічного сільського господарства, як основної передумови становлення та розвитку екологічного виробництва, а також державного управління аналізованою сферою суспільних відносин.

А оскільки таке закріплення вимагає внесення відповідних змін до чинного законодавства, то **предметом** нашого дослідження є система суспільних відносин, що пов'язані з процесом нормативно-правового регулювання органічного сільського господарства, а також діяльністю органів державної влади у цій сфері.

Відтак, **метою** цієї статті є аналіз шляхів вдосконалення існуючого та можливості прийняття нового законодавства, яке б скеровувало процес функціонування органічного сільського господарства, а також державного управління в напрямку стимулювання даної сфери господарювання АПК.

Останні дослідження у даній сфері. Вивченню проблем, що пов'язані з розвитком органічного сільського господарства присвячені праці таких вчених як Романко С. [2], Скрипчук П. [3], Статівка А. [4], Танклевська Н. С. [5]. Разом з тим, в дослідженнях названих науковців увага приділяється лише окремим напрямкам вдосконалення законодавства, що б регулювало лише певні відокремлені елементи органічного виробництва. Дослідження, які були б присвячені обґрунтуванню концептуального підходу до покращення стану нормативно-правового забезпечення цієї сфери – відсутні.

Отже, найбільш ефективним кроком з боку держави в процесі розвитку органічного сільського господарства вважаємо розробку та прийняття законодавчої бази.

Слід зауважити, що система правових та організаційних норм, що безпосередньо відносяться до державного управління у сферах сертифікації, виробництва, переробки, перевезення, маркування й реалізації органічної сільськогосподарської продукції є закріпленими в різних законодавчих актах.

До зазначеного переліку входять Закони України "Про підтвердження відповідності", "Про охорону земель", "Про державну підтримку сільського господарства України", "Про безпечність та якість харчових продуктів", "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року", "Про захист прав споживачів", "Про акредитацію органів з оцінки відповідності", Декрет Кабінету міністрів "Про сертифікацію і стандартизацію", а також інші нормативно-правові акти.

Зважаючи на таку множинність, система зазначених правових актів, не може створювати повноцінної системи, тобто впорядкованої, взаємозалежної та взаємообумовленої сукупності правових норм, що регулюють певним чином відокремлене коло суспільних відносин (а саме – відносини в процесі здійснення органічного сільського господарства).

Для чіткішого усвідомлення недоліків, які існують в сучасній системі нормативно-правового забезпечення, звернемося до законодавства, що визначає один з найважливіших інститутів даної сфери суспільних відносин – процес сертифікації. З цією метою необхідно звернути увагу на Інструкцію Міністерства статистики "Про порядок заповнення звіту про виробництво та поставку на експорт сертифікованої продукції" від 24.07.1995 [6]; Закон України "Про підтвердження відповідності" від 17.05.2001, [7]; Наказ Мінприроди України від 29.01.2007 "Про затвердження Положення про сертифікацію екологічних аудиторів" [8].

Дефініції, наведені в зазначених правових актах, значним чином відрізняються одна від одної, не даючи навіть узагальненого розуміння даного поняття, не кажучи вже про уніфіковане регулювання даної сфери органічного сільського господарства.

На нашу думку, створення відповідної правової бази необхідно починати з прийняття галузевого законодавчого акту "Про органічне виробництво", проект якого був прийнятий Верховною радою в першому читанні 25 травня 2007 року. Даний Законопроект має на меті визначення правових, економічних та соціальних основ ведення органічного сільськогосподарського виробництва, запровадження вимог щодо вирощування, виробництва, переробки, сертифікації, маркування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції (сировини) та органічних продуктів харчування [9].

Прийняття цього нормативного акту надасть широкі можливості для органічних сільськогосподарських товаровиробників у створенні та управлінні власними господарськими структурами, а відповідно, пришвидшить перехід їх діяльності до формату цивілізованих ринкових відносин.

Проте, прийнятий Парламентом законопроект все ж містить ряд певних недоліків, детальне визначення яких має важливе значення для подальшого розвитку органічного сільського господарства: зокрема, недостатньо уваги приділено такій вимозі до органічної продукції як відсутність ГМО; диференціації у правовому регулюванні органічного виробництва у різних його галузях: рослинництві, тваринництві, бджільництві, виробництві аквакультур. Крім того, не враховано зарубіжного досвіду при визначенні основних принципів сертифікації та маркування органічної продукції.

До того ж, на нашу думку, неефективно розподілені повноваження між органами державної влади у сфері органічного виробництва. Передбачається створення спеціальних органів, які будуть зосереджувати свою діяльність виключно у даному напрямі.

Саме тому, вважаємо за доцільне більш обгрунтовано розподілити владні повноваження між такими органами державної влади як Кабінет Міністрів України, Міністерство аграрної політики України, Державний департамент ветеринарної медицини, Державна служба з карантину рослин України, Державний департамент харчової промисловості та продовольчого ринку, Головна державна інспекція якості та сертифікації сільськогосподарської продукції, Державний комітет України по земельних ресурсах, а також Держспоживстандарт.

Проте, незважаючи на недосконалість положень Проекту, факт необхідності прийняття Закону, який би визначав основоположні принципи державного регулювання суспільних відносин у сфері органічного сільського господарства, є беззаперечним та вкрай необхідним.

Слід зауважити, що даний законопроект отримав загальне схвалення вітчизняних громадських організацій, що діють в сфері органічного сільського господарства, а також Міжнародних організацій, що здійснюють свою діяльність на органічному ринку України.

Сьогодні між представниками громадських об'єднань та вітчизняними науковцями в нашій державі триває дискусія щодо необхідності спільного нормативного закріплення основоположних принципів органічного сільського господарства, а також сертифікаційних та технічних вимог до виробників.

На нашу думку, можливими є 2 варіанти необхідної концепції:

- нормативна основа органічного сільського господарства закладена в базовому Законі "Про органічне виробництво", де встановлені основоположні засади функціонування його системи, а технологічні вимоги та процедури щодо проведення сертифікації, маркування викладені в підзаконних актах.

- правова основа функціонування даної сфери суспільних відносин визначена в єдиному законі, який би закріплював основні принципи, сутність органічного виробництва, систему її повноваження державних органів у даній сфері, сукупність технологічних вимог щодо сертифікації, виробництва, переробки, маркування та реалізації органічної продукції, а в окремих розділах визначав би характерні особливості здійснення органічного сільського господарства в окремих напрямках.

Вважаємо, що саме останній підхід є переважуючим в нормативно-правових системах більшості країн з розвиненим органічним сільським господарством. На нашу думку, остання запропонована концепція дійсно є більш досконалою і дозволить Україні створити сучасну та функціональну систему правових норм у сфері органічного сільського господарства. Адже відокремлене прийняття Закону України "Про органічне виробництво", а згодом і всіх підзаконних актів, що конкретизують положення Закону, значно послабить можливий позитивний вплив даних заходів, а також відуне в часі перспективи створення єдиної та ефективної системи нормативно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин.

Виходячи з цього, в майбутньому доцільнішим буде після прийняття Закону прийняти необхідні підзаконні акти, які б детально конкретизували положення, щодо вирощування, виробництва, переробки, сертифікації, маркування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції, які в основних рисах були висвітлені в Законі.

Заключним елементом вдосконалення системи нормативно-правового регулювання органічного сільського господарства вважаємо прийняття комплексної Програми розвитку органічного сільського господарства в Україні, яка б привела систему наукових досліджень, міжнародного законодавства, системи вітчизняних правових актів у цій сфері до єдиної теоретико-методологічної основи, системності побудови та загальної ідеології, яка б визначалася сутністю та значенням органічного сільського господарства в Україні.

Такий захід дасть змогу узагальнити принципи побудови системи органічного виробництва в Україні, узгодити їх з міжнародною практикою стимулюючої та регулюючої діяльності держави в цьому напрямі, розширенню системи суб'єктів органічного сільськогосподарського виробництва, збільшення сфери їх діяльності. Вважаємо також, що саме вдосконалення ринкової інфраструктури в даній сфері сприятиме вдосконаленню діяльності та ефективній взаємодії усіх суб'єктів органічного сільського господарства в нашій державі.

Крім того, нормативне закріплення основних принципів та понять у сфері органічного виробництва сприятиме усвідомленню споживачами виключної важливості та відповідності продуктів такого виробництва встановленим державою вимогам, що робитиме процес суспільного сприйняття всієї концепції органічного сільського господарства в Україні швидшим та ефективнішим.

І хоча вирішення всіх проблем та узгодженостей в даній сфері вимагає часу, ефективної взаємодії органів законодавчої та виконавчої гілок влади, правильного

розуміння з боку суспільства, проте є цілком реальним та достатньо перспективним. Робота над вдосконаленням системи нормативного забезпечення в даній галузі має проводитися з врахуванням сучасного стану розвитку органічного сільського господарства в Україні, можливостей щодо вдосконалення його функціонування та запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн в даній сфері управлінської та законодавчої діяльності.

Висновок. Таким чином, Закон України "Про органічне виробництво" є законодавчим документом, який має розпочати процес законодавчого регулювання системи органічного сільського господарства в Україні як повно-функціонального структурного елемента АПК країни, а також складової частини ринкової економіки. Наявність такого закону повністю відповідає міжнародній практиці формування системи законодавств в цій сфері.

Наступним етапом у процесі вдосконалення законодавчого забезпечення у цій сфері є прийняття необхідних підзаконних актів, що деталізують викладені положення аналізованого закону, а також суміжних нормативно-правових актів.

Послідовним та, беззаперечно, необхідним кроком в цьому ж напрямку є прийняття комплексної Програми розвитку органічного сільського господарства в Україні, яка б поєднала усю систему наявних на той час правових актів в даній сфері в єдиний план дій, створивши міцну і всеохоплюючу законодавчу базу розбудови органічного сільського господарства в нашій державі.

1. Helga Willer, Minou Yuseff-Menzler, Nell Sorensen The world of organic agriculture: statistics & emerging trends 2008 / IFOAM Bonn, Germany and Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, Switzerland, 2008
2. Романко С. Правове забезпечення перетворення сільського господарства України на екологічно безпечне / С. Романко // *Юридична Україна* – Київ, 2006. – № 7. – С. 65-71
3. Скрипчук П. Екологічна сертифікація як інструмент виробництва та споживання екологічно чистої продукції: Економічні проблеми природокористування / П. Скрипчук // *Економіка України*. – Київ, 2006. – № 3. – С. 55-63.
4. Статівка А. Сільське господарство України та його інтеграція в міжнародні сільськогосподарські й торговельні організації: проблемні питання / А. Статівка // *Право України*. – 2003. – № 4. – С 41-45
5. Танклевська Н. С. Оподаткування діяльності аграрних підприємств. – Херсон: Олді-плюс, 2007. – 152с.
6. Про порядок заповнення звіту про виробництво та поставку на експорт сертифікованої продукції: Інструкція Міністерства статистики України від 24.07.1995 // *Офіційний вісник України* від 09.08.1995 - 1995 р., № 38, стор. 156, стаття 1178
7. Про підтвердження відповідності: Закон України від 17.05.2001 № 2406-III // *Відомості Верховної Ради України*, 10. 08. 2001, № 32, ст. 169
8. Про затвердження Положення про сертифікацію екологічних аудиторів від 29.01.2007// *Офіційний вісник України* від 20.04.2007 - 2007 р., № 26, стор. 109, стаття 1066, код акту 39362/2007
9. Про органічне виробництво: Проект Закону України // Взятий з офіційного сайту Міністерства аграрної політики –<http://www.minagro.gov.ua/page/77763>

Берлач Н. А. Концепції розвитку законодавчого регулювання органічного виробництва в АПК: порівняльно-правовий аналіз

У статті здійснено порівняння подальших шляхів розвитку законодавчого регулювання перспективної галузі АПК нашої держави – органічного сільського господарства. Наведено перелік проблем,

які підлягають вирішенню у разі належного вдосконалення відповідних нормативних актів. Проаналізовано передумови створення ефективної системи нормативно-правового забезпечення у даній сфері.

Ключові слова: органічне сільське господарство, вдосконалення законодавства, адміністративно-правове регулювання, АПК.

Берлач Н. А. Концепция развития законодательного регулирования органического производства АПК: сравнительно-правовой анализ

В статье осуществлено сравнение дальнейших путей развития законодательного регулирования перспективной отрасли АПК нашего государства - органического сельского хозяйства. Приведен перечень проблем, подлежащих решению в случае надлежащего совершенствования соответствующих нормативных актов. Проанализированы предпосылки создания эффективной системы нормативно-правового обеспечения в данной сфере.

Ключевые слова: органическое сельское хозяйство, совершенствования законодательства, административно-правовое регулирование, АПК.

Berlach N.A. The Concept Development of the Legal Regulation of Organic Production in Agriculture: a Comparative Legal Analysis

The article gives a comparison of ways of further development of legislative regulation of perspective sphere of our country's agriculture - organic farming. The list of issues are to be solved in case of the proper improvement of relevant regulations. The conditions of creating an effective system of legal support in this area are analyzed.

Keywords: organic agriculture, improvement of legislation, administrative and legal regulation, AIC.

Вітчаренко О. А.

Земельна ділянка України під охороною джерел міжнародного права навколишнього середовища

УДК 347.214.23

Вирішуючи питання про регулювання земельних відносин, визначаючи зміст та завдання земельного законодавства, ЗК України не містить жодного положення про міжнародні договори. Із змісту статей 3, 4 даного Кодексу можна зробити висновок, що земельні відносини в Україні регулюються:

- 1) Конституцією України, ЗК України;
- 2) нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Конституції України та ЗК України;
- 3) нормативно-правовими актами про надра, ліси, води, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря, якщо вони не суперечать ЗК України;
- 4) іншими нормативно-правовими актами у галузі земельних відносин.

У згаданих статтях ЗК України немає жодної згадки про міжнародно-правові акти. Загальновідомо, що міжнародно-правові акти не можуть прийматися відповідно до національного законодавства певної держави. Отже, ЗК України як сукупність норм національного законодавства повинен відповідати нормам міжнародного законодавства. Україна визнана на конституційному рівні суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права [1]. Поряд з цим у національному законодавстві закріплюється правило пріоритету норм міжнародного права над національним правом, що є загальноприйнятим у цивілізованій правовій практиці. Так, ст. 19 Закону України